Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

14. november 2024*

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamine infoühiskonnas – Direktiiv 2001/29/EÜ – Artikkel 2 – Reprodutseerimisõigus – Artikli 5 lõike 2 punktid a ja b – Erandid ja piirangud – Õiglane hüvitis – Vahetu õigusmõju – Üksus, kellele liikmesriik on teinud ülesandeks õiglase hüvitise kogumise ja jaotamise – Laiendatud volitused

Kohtuasjas C-230/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Genti (Genti kaubanduskohus, Genti kohtumaja, Belgia) 16. veebruari 2023. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 13. aprillil 2023, menetluses

Reprobel CV

versus

Copaco Belgium NV,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: Euroopa Kohtu asepresident T. von Danwitz esimese koja presidendi ülesannetes, kohtunikud A. Arabadjiev ja I. Ziemele (ettekandja),

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: ametnik A. Lamote,

arvestades kirjalikku menetlust ja 6. märtsi 2024. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Reprobel CV, esindajad: *advocaten* A. Lambert ja J.-F. Puyraimond,

– Copaco Belgium NV, esindaja: *advocaat* T. van Innis,

– Belgia valitsus, esindajad: P. Cottin ja C. Pochet, keda abistasid *avocats* S. Depré, G. Ryelandt ja J. Van Vyve,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

– Prantsuse valitsus, esindaja: E. Timmermans,

– Euroopa Komisjon, esindajad: F. Ronkes Agerbeek, J. Samnadda ja P. J. O. Van Nuffel,

olles 6. juuni 2024. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab seda, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artikli 5 lõike 2 punkte a ja b.

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, milles ühelt poolt autori- ja kirjastajaõiguste kollektiivse esindamise organisatsioon Reprobel CV, kellele Belgia riik on teinud ülesandeks koguda ja jaotada autoritele ja kirjastajatele hüvitisena reprograafiategevuse eest makstavat õiglast tasu, ja teiselt poolt aktsiaselts Copaco Belgium NV (edaspidi „Copaco“) vaidlevad viimase keeldumise üle maksta Reprobelile selle tasuna väidetavalt maksmisele kuuluvad summad.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2001/29 põhjendustes 31, 35 ja 38 on märgitud:

„(31) Tuleb tagada õiguste ja huvide tasakaal eri liiki õiguste valdajate huvide vahel, samuti eri liiki õiguste valdajate ning kaitstud objekti kasutajate vahel. […]

[…]

(35) Teatavate erandite ja piirangute puhul peaksid õiguste valdajad saama õiglast hüvitist, mis nõuetekohaselt kompenseeriks nende kaitstud teoste või muude objektide kasutamise. Sellise õiglase hüvitise vormi, üksikasjaliku korra ja võimaliku suuruse kindlaksmääramisel tuleks arvesse võtta iga juhtumi konkreetseid asjaolusid. Nende asjaolude hindamisel võiks olla kasulik kriteerium nimetatud toimingutest tuleneda võiv kahju õiguste valdajale. Kui õiguste valdajad on juba saanud tasu muus vormis, näiteks osana litsentsitasust, ei tule täiendavat või eraldi tasu maksta. Õiglase tasu määra kindlaksmääramisel tuleks täielikult arvesse võtta käesolevas direktiivis osutatud tehniliste kaitsemeetmete kasutamise ulatust. Teatud olukordades, kus mõju õiguste valdajale on minimaalne, võib tasu maksmise kohustust mitte tekkida.

[…]

(38) Liikmesriikidel tuleks lubada ette näha reprodutseerimisõiguse erand või piirang teatud liiki auditoorse, visuaalse ja audiovisuaalse materjali isiklikuks kasutamiseks reprodutseerimise kohta ning näha ette õiglane hüvitis. Sealhulgas võib sisse seada või edasi kasutada tasusüsteeme, et hüvitada mõju õiguste valdajatele. […]“.

4 Direktiivi artiklis 2 „Reprodutseerimisõigus“ on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas;

b) esitajatel nende esituste salvestuste osas;

c) fonogrammitootjatel nende fonogrammide osas;

d) filmide esmasalvestuste tootjatel nende filmide originaali ja koopiate osas;

e) ringhäälinguorganisatsioonidel nende kaabel- või kaablita sidevahendite, sh kaabli või satelliidi kaudu edastatavate saadete salvestuste osas.“

5 Direktiivi artikli 5 „Erandid ja piirangud“ lõikes 2 on ette nähtud:

„Liikmesriigid võivad artiklis 2 sätestatud reprodutseerimisõiguse puhul näha ette erandeid ja piiranguid järgmistel juhtudel, kui kõne all on:

a) paber- ja muul samalaadsel kandjal reproduktsioonid, mis on saadud mis tahes fototehnika või muu sama toimega meetodi abil, v.a noodid, tingimusel, et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise;

b) mis tahes kandjal reproduktsioonid, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik, tingimusel, et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise, mille puhul võetakse arvesse, kas asjaomase teose või objekti puhul on või ei ole kasutatud artiklis 6 osutatud tehnilisi meetmeid;

[…]“.

Belgia õigus

6 30. juuni 1994. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse (wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten; *Belgisch Staatsblad*, 27.7.1994, lk 19297) (põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis) (edaspidi „LDA“) artiklis 59 oli ette nähtud:

„Graafilisel andmekandjal või muul sarnasel andmekandjal olevate teoste autoritel ja kirjastajatel on õigus saada tasu nende teoste reprodutseerimise eest, sealhulgas artikli 22 lõike 1 punktides 4 ja 4*bis* […] määratud tingimustel.

Tasu maksab kaitstud teoste kopeerimist võimaldavate seadmete tootja, importija või ühendusesisene omandaja nende seadmete turule viimisel riigi territooriumil.“

7 LDA artiklis 60 oli sätestatud:

„Lisaks peavad tehtud koopiate arvu põhjal kindlaks määratavat proportsionaalset tasu maksma füüsilised või juriidilised isikud, kes kopeerivad teoseid, või olenevalt olukorrast isikud, kes annavad reprodutseerimisseadme tasu eest või tasuta teiste isikute kasutusse, vabastades esimesena nimetatud isikud kõnealusest kohustusest.“

8 LDA artikkel 60*bis* oli sõnastatud järgmiselt:

„Kuninga poolt käesoleva peatüki alusel määratud kollektiivse esindamise organisatsioon võib saada oma ülesande täitmiseks vajalikku teavet kooskõlas artikliga 78:

– Administration des douanes et accises'ilt (tolli- ja aktsiisiamet) vastavalt 18. juuli 1977. aasta üldise tolli- ja aktsiisiseaduse (loi générale sur les douanes et accises) artiklile 320, mis on asendatud 27. detsembri 1993. aasta seadusega;

– administration de la [taxe sur la valeur ajoutée (TVA)'lt] (käibemaksuhaldur) 3. juuli 1969. aasta käibemaksuseadustiku (Code de la TVA du 3 juillet 1969) artikli 93*bis* alusel,

– ning Office national de la sécurité sociale'ilt (riiklik sotsiaalkindlustusamet) vastavalt 15. jaanuari 1990. aasta seadusele sotsiaalkindlustuspanga asutamise ja korralduse kohta (loi du 15 janvier 1990 relative à l'institution et à l'organisation d'une Banque-carrefour de la sécurité sociale).

Ilma et see piiraks käesoleva seaduse artikli 78 kohaldamist, võib määratud kollektiivse esindamise organisatsioon edastada tolli- ja käibemaksuametile viimase taotlusel teavet. Ilma et see piiraks käesoleva seaduse artikli 78 kohaldamist, võib määratud kollektiivse esindamise organisatsioon teavet edastada ja saada järgmistelt üksustelt:

– service Contrôle et Médiation du [service public fédéral (SPF)] Économie'lt (föderaalse avaliku majandusteenistuse kontrolli- ja lepitusteenistus);

– kollektiivse esindamise organisatsioonidelt, kes tegelevad samalaadse tegevusega välismaal, tingimusel, et see toimub vastastikkuse põhimõttel.“

9 LDA artikli 61 kohaselt:

„Kuningas kehtestab artiklites 59 ja 60 mainitud tasude suuruse valitsuse vastu võetud dekreediga. Artiklis 60 nimetatud tasu võib sektoriti erineda.

Ta kehtestab nimetatud tasude kogumise, jaotamise ja nende üle kontrolli tegemise korra ning tasumise tähtaja.

Ilma et see piiraks rahvusvaheliste lepingute kohaldamist, makstakse artiklites 59 ja 60 ette nähtud tasud välja võrdses osas autoritele ja kirjastajatele.

Kuningas määrab vastavalt tema kehtestatud tingimustele [ja] korrale kõikide kollektiivsete esindamise organisatsioonide hulgast esindusorganisatsiooni, kelle ülesanne on tagada kõnesoleva tasu kogumine ja jaotamine“.

10 LDA artiklis 59 ette nähtud kindlasummalise tasu ja artiklis 60 ette nähtud proportsionaalse tasu suurus on kindlaks määratud kuninga 15. oktoobri 1997. aasta dekreediga, millega pannakse äriühingule ülesanne koguda ja jaotada tasu graafilisel andmekandjal või muul sarnasel andmekandjal olevate teoste kopeerimise eest (Koniinklijk besluit betreffende de vergoeding verschuldigd aan auteurs en uitgevers voor het kopiëren voor privé-gebruik of didatisch gebruik van werken die op grafische of op soortgelijke wijze zijn vastgelegd; *Belgisch Staatsblad*, 7.11.1997, lk 29874).

11 Kuninga dekreedi artiklis 7 on ette nähtud:

„§ 1. Maksukohustuslased esitavad iga kuu kollektiivse esindamise organisatsioonile deklaratsiooni enne vastavale kuule järgnevat kahekümnendat päeva.

§ 2. Paragrahvis 1 nimetatud deklaratsioonis on ära toodud esiteks andmed, mis võimaldavad maksukohustuslase identifitseerida, ja teiseks andmed, mis on vajalikud deklaratsiooniga hõlmatud ajavahemikul riigi territooriumil kasutusele võetud seadmete eest kindlasummalise tasu suuruse kindlaksmääramiseks.

[…]“.

12 Kuninga 15. oktoobri 1997. aasta dekreedi, millega pannakse ühingule kohustus tagada graafilisel andmekandjal või muul sarnasel andmekandjal oleva koopia eest tasu kogumine ja jaotamine (Koninklijk besluit tot het belasten van een vennootschap met de inning en de verdeling van de vergoeding voor het kopiëren van werken die op grafische of soortgelijke wijze zijn vastgelegd; *Belgisch Staatsblad*, 7.11.1997, lk 29873), artiklis 1 on sätestatud:

„Piiratud vastutusega ühistu vormis asutatud ühingu Reprobel […] ülesanne on tagada [LDA] artiklites 59–61 ette nähtud tasuna makstavate summade kogumine ja jaotamine.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

13 Copaco kui ettevõtjatele ja tarbijatele mõeldud IT-toodete turustaja müüb ka reprodutseerimisseadmeid, nagu koopiamasinad ja skannerid. Kuni 2016. aasta lõpuni oli ta seetõttu kohustatud maksma Reprobelile kindlasummalist tasu autoriõigusega või sellega kaasnevate õigustega kaitstud teoste reprodutseerimise eest (edaspidi „õiglase hüvitise tasu“).

14 Kuna Copaco leidis, et Euroopa Kohus otsustas 12. novembri 2015. aasta kohtuotsuses Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750), et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidega a ja b on vastuolus õiglase hüvitise tasu maksmist käsitlevates Belgia õigusnormides ette nähtud tasusüsteemi „kindlasummaline“ osa, peatas ta Reprobeli väljastatud arvete tasumise seoses selle tasuga ajavahemiku eest 2015. aasta novembrist kuni 2017. aasta jaanuarini, tuginedes selle direktiivisätte vahetule õigusmõjule ja märkides, et peatab maksmise, kuni need õigusnormid viiakse direktiivi 2001/29 sätetega vastavusse.

15 Uus õiglase hüvitise tasu maksmise süsteem jõustus 2017. aasta märtsis.

16 Reprobel esitas 16. detsembril 2020 Copaco vastu hagi ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Dendermondele (Genti kaubanduskohus, Dendermonde kohtumaja, Belgia), kes saatis 4. märtsi 2022. aasta vaheotsusega kohtuasja edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtule ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Gent (Genti kaubanduskohus, Genti kohtumaja, Belgia) vastavalt territoriaalsele kohtualluvusele.

17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et 12. novembri 2015. aasta kohtuotsusest Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750) nähtub, et selle kohtuotsuse aluseks olnud kohtuasjas käsitletud Belgia õiglase hüvitise tasu maksmise süsteem oli vähemalt osaliselt vastuolus direktiiviga 2001/29, kuna selle direktiivi artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud õiglane hüvitis ei kajastunud selles süsteemis, mis nägi kuni 29. detsembrini 2016 ette kindlasummalise tasu kohaldamise ilma igasuguse objektiivse kvantitatiivse seoseta paljundusseadmete tegeliku kasutamisega, mistõttu see tasu võis olla suurem kui puhtalt kompenseeriv.

18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et 12. novembri 2015. aasta kohtuotsuses Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750) tõlgendas Euroopa Kohus erandeid või piiranguid, mida liikmesriik võib oma riigisisestes õigusnormides direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktide a ja b alusel ette näha ja mis ei kuulunud kuni 29. detsembrini 2016 kehtinud Belgia õiglase hüvitise tasu maksmise süsteemi. Euroopa Kohus leidis nimelt, et see süsteem ei olnud nende sätetega kooskõlas. Ta märkis sellega seoses, et nimetatud süsteemiga seati kindlasummalise tasu suurus sõltuvusse üksnes koopiate arvust, mida kõnealuste koopiamasinatega oli võimalik ühes minutis teha, nähti ette nimetatud tasu maksmine vähemalt osaliselt selle alusel, kui palju kahju võis ebaseaduslik reprodutseerimine autoritele tekitada, jaotati tasu osaliselt või täielikult muudele isikutele kui autorid, nähti ette tasu maksmine isikute poolt, kes tegid koopiamasinad kättesaadavaks tuvastatavatele kasutajatele, ning loodi süsteem, mille tulemuseks võis olla tasu saajatele ülemäärase hüvitise maksmine, kuna sellega kehtestati nii kindlasummaline tasu kui ka proportsionaalne tasu, ilma tagasimaksmise mehhanismideta.

19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib samuti, et kui direktiiviga kooskõlas olev tõlgendus ei ole võimalik, peavad liikmesriigi õigusnormid asjaomase direktiivi sätete ees taanduma. Tema menetluses oleva vaidluse pooled on aga eriarvamusel tingimuste osas, mis peavad selleks täidetud olema.

20 Copaco sõnul on direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidel a ja b vahetu õigusmõju ning neile saab tugineda Reprobeli vastu, keda tuleb pidada riigi üksuseks tulenevalt riigi poolt talle pandud ülesandest koguda ja jaotada õiglase hüvitise tasu.

21 Reprobel seevastu leiab, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktid a ja b ei ole tingimusteta, selged ja täpsed, kuna liikmesriigid võivad neis sätetes nimetatud erandeid ja piiranguid kehtestada oma äranägemise järgi ning nende riikide ülesanne on määratleda selle direktiivi artikli 5 lõikes 2 ette nähtud õiglane hüvitis.

22 Reprobel leiab lisaks, et tema vastu ei saa tugineda direktiivile 2001/29, kuna ta on eraõiguslik ühing.

23 Neil asjaoludel otsustas ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Gent (Genti kaubanduskohus, Genti kohtumaja) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas selline üksus nagu Reprobel on ulatuses, milles riik on pannud talle kuninga dekreediga ülesande koguda ja jaotada riigi kindlaks määratud õiglast hüvitist direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktide a ja b tähenduses ja kelle üle teeb järelevalvet riik, on üksus, kelle vastu võib isik enda kaitsmiseks tugineda sellise riigisisese õigusnormi vastuolule liidu õigusega, mida see üksus soovib isiku suhtes kohaldada?

2. Kas küsimusele vastamisel on oluline, et riigi järelevalve selle üksuse üle hõlmab muu hulgas:

– sellel üksusel lasuvat kohustust saata pädevale ministrile alati koopiad reprodutseerimistasu kogumiseks ja jaotamiseks vajalikest teabenõuetest, mis on adresseeritud tasu maksma kohustatud isikutele ja mille tulemusel saab minister teabe selle kohta, kuidas üksus oma järelevalvevolitusi kasutab, ja võimaluse otsustada, kas tuleks ministri määrusega kindlaks määrata teabenõuete sisu, arv ja sagedus selliselt, et teabenõuded nende adressaatide tegevust võimalikult vähe häiriks;

– üksuse kohustust paluda ministri volitatud isikul saata tasu maksma kohustatud isikutele, turustajatele (olenemata sellest, kas tegemist on hulgi- või jaemüüjatega), liisinguettevõtjatele või seadmete hooldusega tegelevatele ettevõtjatele proportsionaalse reprodutseerimistasu kogumiseks vajalik teabenõue, kui tasu maksma kohustatud isik ei ole tasu kogumisel koostööd teinud, kusjuures üksus on kohustatud saatma selle nõude koopia ka pädevale ministrile, et viimane saaks määrata teabenõuete sisu, arvu ja sageduse kindlaks selliselt, et teabenõuded nende adressaatide tegevust võimalikult vähe häiriks;

– üksuse kohustust esitada pädevale ministrile heakskiitmiseks reprodutseerimistasu jaotamise eeskirjad ja kõik neis tehtavad muudatused;

– üksuse kohustust esitada pädevale ministrile heakskiitmiseks enda koostatud teatisevorm, kusjuures ilma ministri heakskiiduta ei või seda vormi adressaatidele saata?

3. Kas küsimusele vastamisel on oluline ka see, et üksusel on järgmised õigused:

– õigus nõuda reprodutseerimistasu kogumiseks vajalikku mis tahes teavet kõigilt tasu maksma kohustatud ja vastutavatelt isikutelt, turustajatelt (olenemata sellest, kas tegemist on hulgi- või jaemüüjatega), liisinguettevõtjatelt või seadmete hooldusega tegelevatelt ettevõtjatelt. Igale nõudele peab tingimata olema lisatud viide kriminaalkaristustele, mis mõistetakse määratud tähtaja järgimata jätmise või puuduliku või väära teabe esitamise korral;

– õigus nõuda, et tasu maksma kohustatud isik esitaks reprodutseeritud teoste kohta kogu teabe, mis on vajalik reprodutseerimistasu jaotamiseks;

– õigus saada oma ülesannete täitmiseks vajalikku teavet tolli- ja aktsiisiametilt, käibemaksuhaldurilt ja sotsiaalkindlustusasutuselt?

4. Kas direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidel a ja b on vahetu õigusmõju?

5. Kas liikmesriigi kohus peab isiku taotluse alusel jätma kohaldamata riigisisese õigusnormi, mis on direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidega a ja b vastuolus, eelkõige seetõttu, et viidatud artikliga vastuolus olev õigusnorm paneb nimetatud isikule tasu maksmise kohustuse?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene, teine ja kolmas küsimus

24 Esimese, teise ja kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkte a ja b tuleb tõlgendada nii, et eraõiguslik isik saab üksuse vastu, kellele liikmesriik on teinud ülesandeks nende sätete alusel kehtestatud õiglase hüvitise kogumise ja jaotamise, liikmesriigi kohtus tugineda asjaolule, et riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette sellise hüvitise, on vastuolus liidu õigusega, kui selline üksus täidab avalikes huvides olevat ülesannet, allub selle riigi järelevalvele ning tal on selle ülesande täitmiseks laiemad volitused kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.

25 Kõigepealt tuleb märkida, et eelotsusetaotluses kirjeldatud õiguslikust raamistikust, mis on põhikohtuasjas kohaldatav, nähtub, et Reprobeli õiguslik vorm on eraõiguslik ühistu, mille organites ei ole esindatud Belgia riik.

26 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on eraõiguslikel isikutel siiski võimalus tugineda vahetult direktiivi tingimusteta ja piisavalt täpsetele sätetele mitte ainult liikmesriikide ja nende asutuste vastu *stricto sensu*, vaid muu hulgas ka selliste üksuste vastu, kes täidavad avalikes huvides olevaid ülesandeid ja kellel on laiemad volitused võrreldes nendega, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest õigusnormidest. Sellised asutused või üksused erinevad eraõiguslikest isikutest ja nad on samastatavad riigiga kas seetõttu, et nad on laiemas mõttes riigi osaks olevad avalik-õiguslikud juriidilised isikud, või seetõttu, et nad alluvad riigiasutusele või on riigiasutuse kontrolli all, või seetõttu, et riigiasutus on pannud neile avalikes huvides oleva ülesande ja neil on selleks eespool osutatud laiemad volitused (vt selle kohta 12. juuli 1990. aasta kohtuotsus Foster jt, C-188/89, EU:C:1990:313, punkt 20, ning 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell, C-413/15, EU:C:2017:745, punktid 33 ja 34).

27 Euroopa Kohus on sellega seoses täpsustanud, et tingimused, mille kohaselt peab asjasse puutuv üksus vastavalt alluma riigile või olema riigi kontrolli all ja omama laiemaid volitusi võrreldes nendega, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest, ei ole kumulatiivsed (10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell, C-413/15, EU:C:2017:745, punkt 28).

28 Käesoleval juhul nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et Reprobel ei ole avalik-õiguslik isik ega ole ka Belgia riigi kontrolli all. Seega tuleb analüüsida, kas Reprobel täidab avalikes huvides olevat ülesannet ja kas tal on selleks laiemad volitused kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.

29 Esimesena olgu märgitud, et vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 26 viidatud kohtupraktikale pani kuninga 15. oktoobri 1997. aasta dekreet, millega pannakse ühingule kohustus tagada graafilisel andmekandjal või muul sarnasel andmekandjal oleva koopia eest tasu kogumine ja jaotamine, Reprobelile LDA artiklites 59–61 ette nähtud õiglase hüvitise tasu kogumise ja jaotamise ülesande.

30 Sellega seoses tuleb meenutada, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktide a ja b kohaselt võivad liikmesriigid näha ette erandeid või piiranguid nendes sätetes ette nähtud reprodutseerimise ainuõigusest ja nad on seejuures ühtlasi kohustatud nägema ette õiglase hüvitise ja selle rahastamise süsteemi (vt selle kohta 23. novembri 2023. aasta kohtuotsus Seven.One Entertainment Group, C-260/22, EU:C:2023:900, punkt 23).

31 Õiglase hüvitise vormi, üksikasjaliku korra ja suuruse kohta on Euroopa Kohus juba otsustanud, et selle hüvitise vorm ja seega ka selle aluseks olev süsteem ning hüvitise suurus peavad olema seotud kahjuga, mis õiguste omajatele isiklikuks tarbeks kopeerimisega tekitatakse (22. septembri 2016. aasta kohtuotsus Microsoft Mobile Sales International jt, C-110/15, EU:C:2016:717, punkt 28, ning 24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Austro-Mechana, C-433/20, EU:C:2022:217, punkt 49).

32 Lisaks on Euroopa Kohus võtnud seisukoha Belgia õigusnormides ette nähtud õiglase hüvitise tasu kogumise ja jaotamise korra kohta. Esiteks on ta otsustanud, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud õiglane hüvitis puudutab mis tahes kandjal ja mis tahes tehnikas reproduktsioone, st et seda peavad tasuma kõik selliste seadmete, kandjate või teenuste kasutajad, mis võimaldavad või hõlmavad niisuguste reproduktsioonide tegemist, kusjuures nende kasutajate suhtes on lubatud kohaldada selles sättes ette nähtud erandeid (vt selle kohta 12. novembri 2015. aasta kohtuotsus Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, punktid 30–34).

33 Teiseks on Euroopa Kohus otsustanud, et õiglane hüvitis on põhimõtteliselt mõeldud hüvitama tegelikult tehtud reproduktsioonidega tekitatud kahju ja et üldjuhul on reproduktsioonidega seotud kahju kohustatud õiguste omajale makstava hüvitise rahastamisega heastama isikud, kes on reproduktsioonid teinud. Võttes arvesse kasutajate tuvastamise praktilisi raskusi, võivad liikmesriigid näha ette süsteemi, mille kohaselt lasub hüvitamise kohustus isikutel, kelle käsutuses on digitaalseks reprodutseerimiseks kasutatavad seadmed, aparaadid ja andmekandjad ning kes teevad need seadmed, aparaadid või andmekandjad kasutajatele kättesaadavaks või teevad neile kättesaadavaks reprodutseerimisteenused ning kes kannavad selle rahalise koormuse üle lõppkasutajatele (vt selle kohta 12. novembri 2015. aasta kohtuotsus Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, punktid 69 ja 70).

34 Selles kontekstis, nagu kohtujurist käesolevas kohtuasjas esitatud ettepaneku punktis 40 sisuliselt märkis, oleks reprodutseerimisõiguse omajal nimelt väga raske seda õigust maksma panna toimingute suhtes, mida kasutajad teevad isiklikus sfääris. Sellest õigusest direktiivi 2001/29 artikli 5 lõikes 2 ette nähtud erandite kehtestamine tagab seega õigustatud isikutele sissetuleku, mida oleks väga raske saada otse kasutajatelt.

35 Belgia õigusnormidega on ette nähtud, et autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste omajad saavad tekitatud kahju eest nende erandite alusel hüvitist, mis koosneb eelnevalt kindlaksmääratud ühekordse summana arvutatavast osast ja hiljem kindlaks määratavast proportsionaalsest tasust ning mida rahastatakse kõigi nende erandite alusel lubatud kopeerimisseadmete ja andmekandjate ostjate või paljundusteenuste saajate poolt makstavast tasust. Sellise tasu kogumine ja nende õiguste omajatele õiglase hüvitise maksmine kuulub seega avalikes huvides olevate ülesannete hulka.

36 Sellega seoses tuleb tagasi lükata Prantsuse valitsuse väide, et Reprobel ei täida avalikes huvides olevat ülesannet, vaid tegutseb üksnes autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste omajate erahuvides. Kui liikmesriik teeb õiglase hüvitise tasu kogumise ja jaotamise ülesandeks teatavale

üksusele, täidab ta direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidega a ja b talle pandud tulemuse saavutamise kohustust, mis seisneb õiguste omajate kasuks õiglase hüvitise tõhusas kogumises eesmärgiga säilitada õiglane tasakaal asjasse puutuvate huvide vahel, see on aga täielikult avalikes huvides (vt selle kohta 8. septembri 2022. aasta kohtuotsus Ametic, C-263/21, EU:C:2022:644, punkt 69).

37 Mis teisena puudutab sellise üksuse nagu Reprobel volituste hindamist, siis tuleb kõigepealt meenutada, et Reprobel on ainus üksus, kellele on tehtud ülesandeks LDA artiklites 59–61 ette nähtud õiglase hüvitise tasu kogumine ja jaotamine.

38 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 45 sisuliselt rõhutas, nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust selles kontekstis, et Reprobelile on antud laiemad volitused kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest, ning eelkõige volitus nõuda seadmete ja andmekandjate tootjatelt ja turustajatelt õiglase hüvitise tasu.

39 Nimelt võib selline üksus nagu Reprobel, kellel on õigus koguda õiglase hüvitise tasu, seadusest tulenevalt esitada selle tasu maksmise nõude igaühele, kes kuulub liikmesriigi õigusnormidega abstraktselt määratletud kohustatud isikute ringi.

40 Selles osas ei ole erinevalt Reprobeli ja Belgia valitsuse väidetest oluline, et nimetatud tasu suuruse määravad kindlaks ametiasutused, mitte nimetatud üksus. Avalikes huvides olevate ülesannete täitmine ei tähenda nimelt seda, et neid ülesandeid täitev üksus peaks ise määrama kindlaks kõik nende ülesannete üksikasjad või et talle selleks antud volitused peaks olema kaalutlusõiguslikud. Pealegi kinnitab see, et avalikes huvides olevat ülesannet täitva üksuse tegevus on piiritletud avaliku võimu poolt, veelgi enam, et see üksus tegutseb riigi nimel ja kujutab endast riigi harundit.

41 Lisaks on Reprobelil nähtuvalt eelotsusetaotlusest mitu erivolitust eelkõige teabe nõudmise valdkonnas, et tal oleks võimalik talle pandud avalikes huvides olevat ülesannet täita.

42 Esiteks on tal õigus küsida nii õiglase hüvitise tasu maksma kohustatud isikutelt kui ka teistelt reprodutseerimisseadmete turul tegutsevatelt ettevõtjatelt, näiteks selliste seadmete hooldusega tegelevatelt ettevõtjatelt kriminaalkaristuse ähvardusel mis tahes teavet, mis on vajalik selleks, et määrata kindlaks kohustatud isikud ja nende poolt tasumisele kuuluvad summad. Sellist volitust tuleb lugeda eraõiguslike isikute vahelisi suhteid reguleerivate normidega ettenähust laiemaks.

43 Selles kontekstis ei ole erinevalt Reprobeli ja Belgia valitsuse väidetest oluline, et Reprobelil ei ole õigust karistada isikuid, kes ei täida talle teabe esitamise kohustust. Nimelt on selle kohustuse täitmata jätmine eelotsusetaotluses esitatud teabe kohaselt karistatav kriminaalkaristusega, mille määramiseks on selle olemuse tõttu pädevad ainult kohtud. Seega annab juba nende karistuste olemasolu tunnistust Reprobelile antud volituste erilisest laadist.

44 Teiseks nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et Reprobelil on õigus nõuda tema ülesannete täitmiseks vajalikku teavet tolli-, maksu- ja sotsiaalkindlustusasutustelt. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist, on selline volitus eraõiguslike isikute vahelisi suhteid reguleerivate normidega ettenähust laiem. Sellist teavet nagu kopeerimisvahendite või andmekandjate impordimaht või niisuguste seadmete ja andmekandjate tootjate või turustajate käive ei avaldata nimelt üldjuhul isikutele, kellel ei ole selliseid volitusi.

45 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele, teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkte a ja b tuleb tõlgendada nii, et eraõiguslik isik saab üksuse vastu, kellele liikmesriik on teinud ülesandeks nende sätete alusel kehtestatud õiglase hüvitise kogumise ja jaotamise, tugineda liikmesriigi kohtus asjaolule, et riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette sellise hüvitise, on vastuolus liidu õiguse sätetega, millel on vahetu õigusmõju, juhul kui sellisel üksusel on kõnealuse avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks laiemad volitused kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.

Neljas ja viies küsimus

46 Neljanda ja viienda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkte a ja b tuleb tõlgendada nii, et neil on vahetu õigusmõju, mistõttu võib eraõiguslik isik juhul, kui neid sätteid ei ole nõuetekohaselt üle võetud, neile tugineda, et jäetaks kohaldamata riigisisesed õigusnormid, mis nende sätete vastaselt kohustavad teda maksma õiglase hüvitise tasu.

47 Kõigepealt tuleb märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt võivad eraõiguslikud isikud kõigil juhtudel, kui direktiivi sätted on nende sisu silmas pidades tingimusteta ja piisavalt täpsed, neile liikmesriigi kohtus riigi vastu tugineda nii juhul, kui viimane on jätnud direktiivi riigisisesesse õigusesse ettenähtud tähtaja jooksul üle võtmata, kui ka juhul, kui direktiiv ei ole nõuetekohaselt üle võetud (6. novembri 2018. aasta kohtuotsus Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, punkt 63 ja seal viidatud kohtupraktika).

48 Euroopa Kohus on sellega seoses täpsustanud, et liidu õigusnorm on tingimusteta siis, kui selles sätestatud kohustusega ei kaasne ühtegi tingimust ja selle täitmine või tagajärgede tekkimine ei eelda ühegi õigusakti vastuvõtmist liidu institutsiooni või liikmesriigi poolt, ning piisavalt täpne selleks, et õigussubjekt saaks sellele tugineda ning kohus seda rakendada, siis, kui selle õigusnormiga ette nähtud kohustus on sätestatud üheselt mõistetavalt (8. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (vahetu õigusmõju), C-205/20, EU:C:2022:168, punkt 18).

49 Käesoleval juhul väidavad Reprobel ning Belgia ja Prantsuse valitsus, et arvestades liikmesriikide ulatuslikku kaalutlusruumi direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktides a ja b ette nähtud õiglase hüvitise süsteemi ja selle rahastamise korraldamisel, ei ole need sätted piisavalt tingimusteta ja täpsed, et neil saaks olla vahetu õigusmõju eespool viidatud Euroopa Kohtu praktika alusel.

50 Euroopa Kohus on siiski juba täpsustanud, et isegi kui mõne direktiivi puhul on liikmesriikidele selle rakendamise üksikasjade kehtestamisel jäetud teatud kaalutlusruum, võib selle direktiivi sätet pidada tingimusteta ja täpseks siis, kui see paneb liikmesriikidele üheselt mõistetavalt konkreetse tulemuse saavutamise kohustuse, millega ei kaasne ühtegi tingimust selles sätestatud normi kohaldamiseks (8. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (vahetu õigusmõju), C-205/20, EU:C:2022:168, punkt 19).

51 Siinkohal tuleb meeles pidada, et esimuse põhimõte paneb liikmesriigi kohtule, kelle ülesanne on oma pädevuse raames kohaldada liidu õiguse sätteid, juhul, kui ta ei saa tõlgendada riigisiseseid õigusnorme kooskõlas liidu õiguse nõuetega, kohustuse tagada selle õiguse nõuete täielik õigusmõju tema menetluses olevas kohtuasjas, jättes vajaduse korral omal algatusel kohaldamata kõik riigisisesed õigusnormid või praktika – isegi kui need on ajaliselt hilisemad –, mis on vastuolus liidu õigusnormiga, millel on vahetu õigusmõju, ja tal ei ole vaja taotleda või oodata

nende riigisiseste õigusnormide või praktika eelnevat kõrvaldamist seadusandliku või muu põhiseadusliku menetluse teel (8. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (vahetu õigusmõju), C-205/20, EU:C:2022:168, punkt 37).

52 Mis puudutab selle analüüsimist, kas direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktid a ja b on tingimusteta ja piisavalt täpsed, siis see hõlmab eelkõige kolme aspekti: selles sättes ette nähtud kaitse saajate, kaitse sisu ja kaitse eest maksma kohustatud isiku kindlaksmääramine (vt analoogia alusel 6. septembri 2018. aasta kohtuotsus Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, punkt 56).

53 Sellega seoses on Euroopa Kohus juba otsustanud, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktid a ja b panevad liikmesriikidele, kes otsustavad kohaldada reprodutseerimisõiguse suhtes erandeid või piiranguid, konkreetsed kohustused, et tagada õiguste omajatele õiglane hüvitis (vt selle kohta 21. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, punkt 36, ja 22. septembri 2016. aasta kohtuotsus Microsoft Mobile Sales International jt, C-110/15, EU:C:2016:717, punkt 25).

54 On tõsi, et liikmesriigid ei ole kohustatud direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktides a ja b ette nähtud erandeid oma riigisiseses õiguses sätestama (vt selle kohta 21. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Austro-Mechana, C-572/14, EU:C:2016:286, punkt 18, ja 22. septembri 2016. aasta kohtuotsus Microsoft Mobile Sales International jt, C-110/15, EU:C:2016:717, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika). Kui nad seda aga teevad, peavad nad ühtlasi ette nägema õiglase hüvitise maksmise autoritele, kellele on nende erandite kohaldamisega kahju tekitatud (vt selle kohta 21. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, punkt 36), ning võtma arvesse selle hüvitise struktuuri ja suurusega seotud tingimusi, nagu need tulenevad nende sätete tõlgendamisest.

55 Nimetatud tingimuste hulgas on need, mille Euroopa Kohus määras kindlaks 12. novembri 2015. aasta kohtuotsuses Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750) seoses õiglase hüvitise tasu arvutamise korraga. Selles kohtuotsuses, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab, otsustas Euroopa Kohus, et kuigi direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktid a ja b jätavad liikmesriikidele õiguse määrata kindlaks õiglase hüvitise rahastamise ja kogumise kord ning selle hüvitise suurus, peab süsteem, mis ühendab eelnevalt kindlaks määratud kindlasummalise tasu ja hiljem kindlaks määratud proportsionaalse tasu, võimaldama kokkuvõttes koguda tasu, et rahastada õiglast hüvitist, mille suurus peab sisuliselt vastama õiguste omajate kantud tegelikule kahjule. Selle tingimuse täitmiseks peab niisugune süsteem sisaldama mehhanisme, eelkõige tagasimaksmise mehhanismi, mis on mõeldud korrigeerima võimalikku ülemäärast hüvitamist, mis oleks vastuolus direktiivi 2001/29 põhjenduses 31 nimetatud nõudega, mille kohaselt tuleb säilitada õiglane tasakaal õiguste omajate ja kaitstud objektide kasutajate vahel, ning seega direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidega a ja b (vt selle kohta 12. novembri 2015. aasta kohtuotsus Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, punktid 83–86).

56 Mis puudutab konkreetselt nende õiguste sisu, mis tulenevad direktiivi 2001/29 sätetest, millel võib olla vahetu õigusmõju, siis Euroopa Kohtu praktika kohaselt on eraõiguslikel isikutel õigus jätta õiglase hüvitise tasu rahaline koormus kandmata, kui selle tasu kogumisel rikutakse põhimõtteid, mis Euroopa Kohtu praktika kohaselt tulenevad direktiivi artikli 5 lõike 2 punktidest a ja b (vt selle kohta 12. novembri 2015. aasta kohtuotsus Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, punktid 85–87, ning 22. septembri 2016. aasta kohtuotsus Microsoft Mobile Sales International jt, C-110/15, EU:C:2016:717, punktid 37, 54 ja 55). Nii on Euroopa Kohus sõnaselgelt rõhutanud vajadust näha õiglase hüvitise süsteemis ette õigus sellise hüvitise rahastamiseks alusetult makstud tasu tagastamisele.

57 Kuna käesoleval juhul on põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisesed õigusnormid vastuolus direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktidega a ja b, nagu sisuliselt nähtub 12. novembri 2015. aasta kohtuotsusest Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750), peab eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes lahendab vaidlust, mis puudutab nende õigusnormide alusel eraõiguslikult isikult nõutava õiglase hüvitise tasu maksmise peatamist, tagama selle sätte täieliku õigusmõju, jättes riigisisesed õigusnormid tema menetluses oleva vaidluse lahendamisel kohaldamata.

58 Eeltoodut arvestades tuleb neljandale ja viiendale küsimusele vastata, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkte a ja b tuleb tõlgendada nii, o.

Kohtukulud

59 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 5 lõike 2 punkte a ja b**

   tuleb tõlgendada nii, et

   eraõiguslik isik saab üksuse vastu, kellele liikmesriik on teinud ülesandeks nende sätete alusel kehtestatud õiglase hüvitise kogumise ja jaotamise, tugineda liikmesriigi kohtus asjaolule, et riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette sellise hüvitise, on vastuolus liidu õiguse sätetega, millel on vahetu õigusmõju, juhul kui sellisel üksusel on kõnealuse avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks laiemad volitused kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.

2. **Direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkte a ja b**

   tuleb tõlgendada nii, et

   neil on vahetu õigusmõju, mistõttu võib eraõiguslik isik juhul, kui neid sätteid ei ole nõuetekohaselt üle võetud, neile tugineda, et jäetaks kohaldamata riigisisesed õigusnormid, mis nende sätete vastaselt kohustavad teda maksma õiglase hüvitise tasu.

Allkirjad